

4724

DORIN ȘTEF

Când mi-i hia de-ndemână
 Săr prileazu la vecină
 Și mă face cu-ndemână,
 Mai bine de-o săptămână.
 Și mi-i hia de o sută,
 Mă duc și o cer la mută.
 Muta nu ști sămădaș
 Și-mi dă suta mintenaș,
 Și o beau cu ceteraș.
 M-o făcut maica lunea
 Să-mi sie dragă lumea.
 Pe mândra-o făcut-o joi
 Să ne iubim amândoi.
 Lasă-mă, mămuca me',
 Num-oi mere ș-oi vede'
 Mândra me' cu cin be'.
 Și de be' cu om frumos,
 Oi lăsa-o bucuros.
 Și de be' cu om urât,
 P-amândoi i-oi fa' pământ.

(Mihai Utan a lui Găvrilă, 24
 ani, Călinești.)

4725

Cui îi place pălinca,
 Patru boi n-a înjuga.
 Că și tatii i-o plăcut,
 Patru boi n-o mai avut.
 O ținut doi boi ș-o vacă
 Ș-o mândră dragă.
 Și io-i face tot așe',
 Doi boi ș-o vac-oi ține,
 Ș-o mândruță frumușe'.

Vasile Radu a lui Ion, Cornești.

Cum s-a născut Miorița (Ipoteze, teorii, interpretări)

I. REFLECTAREA UNUI MIT / RITUAL ANTIC

A. Mitologia altor culturi și civilizații

Reprezentanții acestei direcții (comparatist-mitologice) și-au formulat tezele pornind de la anumite paralelisme și similitudini frapante între unele secvențe mioritice și elementele definitorii ale unor mituri sau rituri aparținând unor civilizații (din antichitate) care, în mod potențial, puteau stabili contacte culturale cu populația autohtonă. Deși plauzibile și atractive, aceste teorii nu s-au bucurat niciodată de o susținere suficient de puternică nici din partea confrăților, dar nici din partea opiniei publice. "Dezavantajul" lor era faptul că puneau sub semnul întrebării **specificul național** al *Mioriței*, ceea ce a generat un val de proteste din partea *naționaliștilor*, dar și a adeptilor altor direcții (cu predilecție etno-folclorice). Meritul lor, însă, avea să fie recunoscut și pus în evidență mult mai târziu, apreciindu-se că au lărgit mult sfera investigațiilor, îmbogățind valențele interpretative.

1. MITOLOGIA GREACĂ

Cântecul lui Linos / A. Odobescu (1961). Deschizător de drum al acestei direcții este **Alexandru Odobescu**. El consideră că germenele *Mioriței* nu poate fi identificat decât într-un "**cântec de jale al juneții învinse**". Cu alte cuvinte, balada își are originea într-un vechi ciclu elen al "**cântecului lui Linos**". "**Mioara** este izvorâtă din aceeași pornire de spirit, ca toate cântecele antice, ce jeleau pe un păstor tânăr (ucis) în floarea juneții". Teoria n-a avut darul să justifice atitudinea păstorului și a căzut în desuetudine relativ repede. Însă A. Odobescu va fi considerat un precursor al liniei Mușlea – Brăiloiu – Fochi, cei care vor elabora teza morții tânărului nelumit.

Rit eleuzian / R. Sfințescu (1992) / Sacrificarea unui tânăr. Preluând o informație din "La génie grec dans le religion", **Rodica Sfințescu** (1992) consideră că misterele eleuziene ce aveau loc primăvara în spațiul fabulos al Greciei antice ar putea lămuri destul de bine un alt mister, cel al modului în care a fost conceput textul mioritic primar. Ritualul eleuzian se numea *Pharmakoi* și avea drept scop rodirea pământului. El se încheia **cu sacrificarea unui tânăr pur și liber**, care "acceptă moartea pentru binele comunității, după ce e plimbat timp de trei zile printre oameni ca să-și asume păcatele lor". Aceeași tradiție multiseculară se regăsește, după cum arată Frazer, la toate popoarele din lume, susține autoarea. La pelasgi, băștinașii teritoriului actualei Grecii, e posibil să fi existat un cult cu sacrificii umane în vederea rodirii pământului, "încă înaintea venirii din nord a dorienilor". În continuare, Rodica Sfințescu dezvoltă teza potrivit căreia "dorienii veniți din nord (...) par să fie veniți din Dacia". În ceea ce privește termenul de **mioară**, sub care regăsim unul dintre personaje, R.Sfințescu lansează

Păru deștept, părăsește capu prost.

ipoteza că ar proveni de la numele zeiței destinului, **Moira**, zeiță care e reprezentată torcând un fuior de lână, care la rândul ei provine de la totemul "oaie", conform teoriei lui Solomon Reinach.

"**Sacrificiul fiului regelui**" / **G. Manea (1993)**. Pornind de la premisa că "punțile stabilite între motivele *Mioriței* și mitologia Greciei antice sunt majore", **Gabriel Manea (1993)** propune o serie de paralelisme cu **legenda lui Phrixus**: "Astfel, o legendă elenă ne spune că Phrixus și Heelle, fii din prima căsătorie a lui Athanax, regele Orchomensului, aveau viața amenințată de mama vitregă Nefele. Convingând femeile de la țară să vrăjească sămânța pentru semănat, produce înfometarea poporului. În această situație, denaturează răspunsul Oracolului din Delfi, cerând sacrificarea celor doi **tineri păstori**. Păstori fiind, vor fi **avertizați de un berbec** cu lâna de aur **care avea grai omenesc**. Copiii

îl încalecă, fiind duși peste mări și țări. Fata se îneacă, iar băiatul, ajuns în Colchida, va domni ca fiu al **Soarelui**, sacrificând berbecul lui Zeus. În *Creanga de aur*, J.G. Frezer încadrează acest mit în *Sacrificiul fiului regelui*...". În plus, Phrixus, "ajuns cu bine pe tărâmul Colchidei, preia puterea regelui, **primind ca soție pe fiica acestuia**", astfel "eroii noștri se căsătoresc fiecare c-o mândră crăiasă".

2. ALTE MITOLOGII

Cult cabiric. Th. D. Speranția (1915). Poate una dintre cele mai controversate teorii ce a fost formulată vreodată despre *Miorița* aparține unui autor de cărți didactice, **Theodor D. Speranția (1856-1929)**, membru corespondent al Academiei (din 1891). Încă în debutul expunerii, Speranția își exprimă limpede punctul de vedere: "...Noi socotim că *Miorița* e un rest din cultul cabirilor". Autorul consideră necesar să precizeze că "*Miorița* nu este cântec sau doină, ci **un mit sau legendă rituală**". Pentru a fi și mai convingător, plusează: "*Miorița* este un rit care odinioară făcea parte dintr-un oficiu, dintr-o **liturghie a cultului cabirilor**, o legendă care se recita ori cânta la misterele cabirice, cum de

4726

F.....-ți morții, făgădău,
Gândit-ai c-am murit eu.
Da io unu n-oi muri,
Până nu te-oi pustii.
Pustiindu-te pe tine,
M-oi pustii și pe mine.

4727

Dulce-o fost gura la lelea
Pân-o fost ieftină mierea.
Dacă mierea s-o scumpit,
Gura i s-o amărât.

4728

Măi, mândrule, puiuț drag,
Învață-mă ce să fac.
Eu, mândră, te-oi învăța:
Ie-ți hainele și haida.
Eu, mândruță, te-nvăț bine:
Ie-ți hainele, hai cu mine!

4729

Mori, mândro, ori te mărită,
Nu-mi ține lumea-ngrădită
Cu nuiele de răchită
Și cu pari de sângerei,
Lacrămi din ochiții mei.

4730

Pagubă c-am bătrânit,
C-am fost bun de chiochit
Și mândruțe de iubit.
Și mai tare-oi bătrâni
Și n-oi putea chioti
Nici mândruțe de-a iubi.

4731

Bătrânit-am, mândră, eu
Străjuind prileazu tău.
Și tu, mândră-i, bătrâni
Bătând masa cu bobii,
Ulicioara cu ochii,
Să mă vezi când oi zini.

4732

Nu-i bai, mândră, m-ai lăsat,
Vezi că nu m-am spânzurat;
Spânzură-se neamu tău

Și mă-ta și tată-tău
Pune-te-ar în copârșeu
Să-ți ducă doru ca eu.

4733

Dumnezeu te bată, lele,
Și p-acela ce te cere.
Num-odată te-am cerut,
Tată lume' m-o știut.

4734

Când aud cetera-n sat
Noaptea-i bună de lucrat
Și la mândra de plecat.
Când aud dimineța,
Tată ziua pot lucra;
Când aud pă la ujină
Sara nu-mi mai trebe cină.

(Vasile Duma lui Gheorghe a
Aniții, 19 ani, Călinești.)

4735

Rupt-o boii jugu-n tri
Coborând doru mândrii.
Rupt-o boii tînjaua
Coborând de la mândra.
Rupt-o boii ciucurii
Coborând drumu mândrii.

4736

Cât îi Măgura și Lazu
Nu-ți aud, mândruță, glasu.
Cât îi Lazu și Măgura
Nu-ți aud, mândruță, gura.

4737

Zis-o mândra s-o aștept
Unde stă lunița drept.
Ș-amu lunița stă bine.
Eu aștept și ea nu zine,
Gândești că n-are la cine.

4738

Să țiu caii de zăbele
Să duc doru mândrii mele.
Să țiu caii de frânuță,
Să duc dor de la mândruță.

pildă, în cultul creștin, se întrebuițează astăzi, la slujba de seară, citirea parimiilor și la slujba de dimineată Apostolul“. Mai aflăm faptul că, în cultul cabirilor, ”**se cinstea fratricidul**“, deoarece unul dintre frații cabiri ”a fost ucis de ceilalți doi la poalele muntelui Olimp, iar cel omorât este cabirul pe care macedonenii îl adoră cu o patimă nebună“. Deci *Miorița* face parte din cultul cabirilor ”și anume din **cultul cabirilor egipteni – germani**“, care invocau numele și spiritul lui **Osiris și Isis** – ”deci cabirul cel omorât nu poate fi decât Osiris“. Teza a fost lansată în anul 1915, când Europa se vedea nevoită să facă față aspirațiilor expansioniste ale Puterilor Centrale, iar România se străduia să-și păstreze neutralitatea, deși reprezentanții Antantei promit guvernului român acordul țărilor lor privind unirea Transilvaniei cu România, în schimbul participării României la război împotriva Puterilor Centrale. **George Coșbuc** se numără printre cei care ripostează: ”*Miorița este românească*, deci tracă, ariană și ca atare n-am luat-o de la nimeni“. O replică mult mai dură vine din partea lui **Adrian Fochi**, acesta acuzându-l pe Speranția că prin nota lipsită de patriotism a interpretărilor sale a denigrat poporul și creația sa artistică. Însă

Speranția nu făcuse altceva decât să urmeze linia comparatistă inaugurată de Al. Odobescu și dezvoltată de ”școala lui Hasdeu“. Mai târziu și **Mircea Eliade** (1970) va taxa această producție critică drept ”o interpretare fantezistă“. **Legenda celor trei fii ai lui Feridum / Mit iranian / O. Buhociu** (1979). **Octavian Buhociu** (1979) își construiește teoria

pornind de la supoziția că ciobanul mioritic ar putea fi **un domnitor** (real sau virtual), măreț în bogăția și frumusețea lui, netrudnic, întemeietor: ”Ciobanul este un tânăr puternic, un cioban de-o frumusețe strălucitoare și cântăreț din fluiet; un domn sau un domn virtual (...), textele nu ni-l arată muncind sau c-ar trăi din sudoarea frunții“. Cu această achiziție, Buhociu realizează similitudini cu mitul de origine al sciților, dar și cu mitul iranian al celor trei fii ai lui Feridum. Conflictul dintre fii ar fi real, ”încât primii doi se înțeleg șiucid pe cel mic“. **Iordan Datcu** (1979) amendează teoria lui O. Buhociu, considerând că au fost depășite limitele ”unei plauzibile circulații a motivelor“, astfel încât concluziile sunt total gratuite: ”e greu de admis vreo înrudire între (...) cei trei ciobani din *Miorița* și cei trei fii – Salm, Toz și Eric – ai regelui iranian Feridum, numai pentru că ultimul dintre ei a fost ucis de ceilalți doi și astfel împiedicat să preia domnia“.

Ritual pythagoric / H. Vintilă (1990) / Nuntă pythagorică

Tată pasărea pă clonțu ei piere.

Horia Vintilă, un scriitor român stabilit în capitala Franței și extrem de apreciat în Occident, este de părere că geneza *Mioriței* ar trebui identificată mai degrabă într-un ritual pythagoric: ”Pe mine m-a tulburat întotdeauna mesajul *Mioriței*. Eu am găsit că *Miorița* – și am spus-o asta într-o conferință la Paris, mai demult – cred că *Miorița* este, de fapt, un **ritual pythagoric**. Nu este ceea ce s-a spus, un fel de panteism, un fel de nuntă – ce rost ar avea această nuntă în *Miorița*? Această **nuntă** cu moartea așa de clar descrisă, de altfel, și pe care o întâlnim la Pythagora, s-a transmis prin Bizanț, probabil, până în principatele române...“. Opinia este de fapt o replică la direcția etnografică (Mușlea – Brăiloiu – Fochi), care interpretează *Miorița* pornind de la aceeași secvență: nunta-moarte, specifică versiunii baladă.

B. Mitologia autohtonă

Un alt set de scenarii vizează menținerea în aria ”specificității naționale“, dar fără a abandona direcția comparatistă, exploatând virtuțile unei mitologii autohtone, deosebit de prolifică și bine conturate, în opera acestor exegeți. Este interesant faptul că marele istoric al religiilor, **Mircea Eliade**, nu a aderat la această direcție în nici una din intervențiile sale despre *Miorița*, ba mai mult, a încercat de fiecare dată să se delimiteze de aceste concepții, pe care le-a etichetat ca fiind speculative, fără nici o corespondență în izvoarele acceptate de specialiști.

Bocet solar / G. Coșbuc. Socotit adesea un veritabil continuator al ideilor Școlii Ardelene, **George Coșbuc** (1866-1918) s-a evidențiat prin culegeri și prelucrări de folclor, dar și printr-un interes pentru clasicii greci și latini. Scrierile sale evidențiază spiritul popular și specificul național. De pe această poziție G. Coșbuc nu va ezita să-și expună punctul de vedere despre *Miorița*, însă luând ca reper **versiunea-baladă**: ”La începutul secolului al XX-lea, G. Coșbuc consideră **Miorița un bocet solar**, interpretând balada în spiritul școlii mitologice și descoperind urme ale cosmogoniei universale. El stabilește unele paralelisme: **ciobanul ucis este soarele, iar maica bătrână, pământul**“.]

Jertfă ritualică / H. Sanielevici (1931). După o incursiune prin religiile străvechi, H. Sanielevici identifică anumite elemente comune specifice **celebrării cultului fecundității și fertilității**, al bunelor relații dintre divinitate și oameni. În centrul acestui cult se află ritualul unei jertfe, al unui ”mesager“. Astfel, H. Sanielevici se referă la **omorul – ritual** al unui Dionysos, Attis, Adonis, Sabazios, Tamuz, Nergal, Siva, Osiris etc. La geți, acest zeu se numea Zamolxis. În concluzie, ”fiindcă omul jertfit anual întruchipa zeul și-i purta numele, putem afirma că **eroul Mioriței era un Zamolxis**“. Practica jertfei ritualice se regăsea, într-adevăr, în religia tracilor, fiind confirmate de mărturiile lui **Herodot**: ”La fiecare patru ani aruncă sorții și întotdeauna pe acela dintre ei pe care cade sorțul îl trimit cu solie la Zamolxis, incredințându-i de fiecare dată toate nevoile lor“. Luptătorul era azvârlit în sus și lăsat să cadă în vârful a trei sulițe. ”Războinicii geți nu se temeau de moarte. Probabil, Zamolxis le propovăduise nemurirea sufletului celui ucis în luptă...“. Ipoteza lui H. Sanielevici nu a fost însă însoțită de o analiză textuală care s-o argumenteze, astfel încât i s-a reproșat faptul că nici

4739

Când eram mai tânăr prunc
Aveam glas ca și de cuc
Și îmbletea ca la lup.
Ș-amu dac-am bătrânit
Am dat glasul cucului
Și îmbletea lupului.

4740

Avea-u-ai, mândră, nevoi,
Câți pași am pășit la voi.
Și p-atâta călcătură
De câte ori mi-ai dat gură.
Mândră, bine te-am iubit
Până te-ai purtat cinstit.
Dacă te-ai dat dracului
Te-am lăsat să sii a lui.
Lasă, lume, c-oi muri,
Ș-apoi de-omenie-oi si.
Plânge-i și ți-i bănu,
Om ca mine nu-i găsi.
Lasă, lume, c-oi zăce,
Plânge-i și rău ți-a păre,
Om ca mine nu-i ave.

4741

Când mă doare capu rău
Mere mândra la pârau
Și-mi aduce apă rece
Și-mi pune la cap și-mi trece.

(Pătru Covaci a Cracului,
Călinești.)

4742

Spusui-i-am ruguțului
Să-nflorea' la vremea lui,
Să-nstruț clopul mândrului,
Batăr nu vre' mama lui.
De s-ar face mă-sa piatră
Noi ne-om mai iubi o dată;
Și tată-său bolovan,
Noi ne-om mai iubi un an.

4743

Du-te, mândruț, și mă lasă,
Fă-i voia mâne-ta-n casă
Să nu moară de mâniaoasă;
Fă-i voia și tată-tău,
Să nu moară cu gând rău
Pentru că te iubesc eu.

4744

Măi bădiță, rujă albă,
Du-mă-n lume de ți-s dragă.
De ți-s dragă du-mă-n lume
Și de ți-s urâtă, spune.
De ți-s dragă, du-mă-acasă,
De ți-s urâtă, mă lasă.

4745

Florice' de pe Iza,
Spune-mi ce te-oi întreba:
Ce ți-i veștedă floarea ?
Cum nu mi-a si veștejită,
Că mă aflu răstăzită
Într-o grădină urîtă
Lâng-un buruian urît
Unde locu n-am iubit;
Să si foastă răstăzită
Unde locu-aș fi iubită

atmosfera, nici cadrul și nici epicul din *Miorița-baladă* nu o justifică pe deplin. Cu toate acestea, H. Sanielevici a izbutit primul să răspundă la întrebarea ”de ce?”, descriind o situație care, în mod potențial, ar da un sens atitudinii ciobanului.

Rit închinat Soarelui. Cult mithraic daco-roman / I. Filipciuc (1993). Simpatizant al liniei Odobescu-Speranția, **Ion Filipciuc (1993)** optează pentru o abordare structural-mitologică și ne propune o interpretare zodiacală, inedită și singulară (deocamdată) în cadrul acestei direcții. Spre deosebire de predecesorii săi, I. Filipciuc nu se oprește în analiza sa la clasică variantă Alecsandri și integrează *Miorița* într-un sistem global al colindelor și baladelor deopotrivă. Astfel, *Miorița* nu este altceva decât ”... un scenariu ascuns și fragmentat din vechiul **ceremonial-ritualic închinat soarelui în cultul mithraic al daco-romanilor**, cult care a fost adus de armatele romane și care e probat prin mulțimea stelelor – icoane în piatră – de pe teritoriul Daciei“. De pe aceste coordonate, I. Filipciuc opinează că ”**Paradigma genetică** a *Mioriței* o formează **colindele din intervalul celor 12 zile și nopți dintre Anul Vechi și Anul Nou**, când poporul român rostește anume semne – texte literare, măști, obiceiuri, gesturi – spre a purifica atât spațiul exterior omului (casă, ogradă, sat, cosmos), cât și spațiul interior, spiritul și trupul omului, care timp de un an de zile a suferit diverse profanări din partea unor forțe malefice“. Ritualul s-a metamorfozat ”într-un **sistem de semne și texte literare și ceremoniale**, în care poate fi așezată și înțeleasă, mai aproape de adevăr, **Miorița**“. Cu alte cuvinte ”un text ca *Miorița* este **cea dintâi cântare închinată** celor 12 constelații din crângul Soarelui“. Cântarea era specifică ceremoniei din zodia Berbecului (”Berbec sau *Miorița*“), alături de alte texte în care ”se preconizează **sacrificiul unui bărbat tânăr**, prevenit de semn (...) asupra faptului că e sortit morții prin decapitare“.

II. REFLECTAREA UNOR CREDINȚE RELIGIOASE

Un alt filon esențial din care exegeții au extras teorii legate de sorgintea *Mioriței* este cel al credințelor religioase, care, din perspectiva temporalității, plasează actul genezei ceva mai aproape. Cel mai important exponent al acestei direcții este, fără îndoială, **Mircea Eliade** – eminentul istoric al religiilor – deși încercări timide de teoretizare au existat și înainte. Până la M. Eliade (1970) aspectul a fost oarecum neglijat, părerea unanimă fiindcă *Miorița* are un caracter profund laic – evident în versiunea-colind, dar care se menține și în versiunea-baladă. Ba mai mult, nu au lipsit exegeții care au ținut să evidențieze o tentă anti-ecclesiastică.

A. Fapt istoric creștin

De pe această poziție ni se propune ipoteza adaptării sau re-inventării unei ”legende creștine“ a Mântuitorului. Altfel spus, secvența biblică din Noul Testament, în care Iisus Cristos e judecat, condamnat și răstignit pe cruce, pe Muntele Golgotei, e trecută prin filtrul spiritualității și tradiției românești. Similitudinea e întărită de ideea comună de non-violență și neagresiune, acceptarea cu seninătate și fără regret a morții, în speranța

Să te văd când oi vedea
cioara albă.

unei izbăviri post-mortem.

”**O legendă creștină**“ / Fl. Marian (1890-1900). Folcloristul și etnograful **Simion Florea Marian** s-a alăturat prestigioasei ”școli folcloristice“ inițiată de B.P. Hasdeu la sfârșitul secolului al XIX-lea, care promova metoda comparatistă. Aceasta este premisa expunerii teoriei potrivit căreia *Miorița* își trage obârșia dintr-un fapt istoric creștin (moartea și învierea Mântuitorului). Punctul de plecare al teoriei este frapanta asemănare pe care S.F.Marian o identifică între imaginea lui Iisus Cristos din baladele și legendele Maicii Domnului – toate folclorice, care circulau în Moldova și partea de sud a țării – și tânărul cioban din *Miorița*. Aceeași acțiune de căutare zadarnică a Maicii Domnului, dar și a maicii bătrâne din *Miorița*, același portret al celui căutat (”Fețișoara lui, / Spuma laptelui, / Pușculița lui, / Durdu-i cerului, / Săbiuța lui, / Fulgerul cerului“). ”Identitatea aceasta dintre imaginea lui Iisus cu cea a ciobanului tânăr moldovean din balada *Miorița* l-a determinat pe Simion Fl. Marian să afirme că **Miorița își trage originea din această legendă creștină**“. Romulus Vulcănescu este de părere că afirmația este lipsită de temei, deoarece ”legendele Maicii Domnului, localizate în spațiu, sunt mai recente decât *Miorița* și s-au contaminat de la elemente, figuri de stil și atmosfera colindelor pe tema *Mioriței*, care sunt în substanța lor păstorești, deci străvechi la români“.

Esențializarea creștinismului / L. Blaga (1936). Versul ”**Pe-o gură de rai**“ (varianta Alecsandri) l-a determinat pe **Lucian Blaga** (1936) să se opună ideilor din epocă ce susțineau cu multă convingere substratul laic, precreștin, și să sesizeze apropierea ușor perceptibilă cu esența creștinismului. Pentru Blaga, ”împăcarea cu moartea“ a ciobănașului se realizează pe coordonate vădit ortodoxe. Iar moartea, ”prin faptul că e echivalentă cu nunta“, sugerează ”unirea sacramentală cu o stihie cosmică“. Referindu-se la întregul fond al baladei, concluzionează: ”... Iată întreaga natură prefăcută în «biserică»“. L. Blaga este convins că toate aceste elemente sunt ingredientele definitorii ale genezei mioritice, iar fondul eminent creștin nu poate fi contestat.

Hristos și sufletul omenesc / D. Stăniloae (1993). ”*Miorița* este Hristos și sufletul omenesc. Cei trei ciobani – cel care are oi mai multe cred că este Hristos, iar ceilalți doi: Pilat și evreii. și el are ca mireasă sufletul omenesc. Iată cât de adâncă este *Miorița*! Se simte că poporul nostru este un popor creștin“ – a afirmat părintele Stăniloae în primăvara anului 1993. Aceasta este, fără îndoială, una dintre cele mai tranșante poziții care definește dimensiunea religioasă a *Mioriței*, fără pic de ezitare, în mod limpede și curat.

Nu umbla cu cioara vopsită.

Mîndră floare-aș fi-nflorită
Tot cîmpu l-aș fi-nvălită;
Tot cîmpu cu viorele,
Grădina cu rujnicele.

4746

Mîndrior, cînd îi veni,
Hai prin fundu grădinii,
Că pă drum sunt pietricele,
Nu poți veni de guri rele;
Că pă drum sunt bolovani,
Nu poți veni de dujmani.

4747

Batăr mi-s fată negruță,
Nu-s la tăți răii drăguță;
De ț-am fost, mîndrule , ție,
Ț-am cătat la omenie.
De la omenie-n jos,
Ț-am cătat c-ai fost frumos.

4748

Fă-mă, Doamne, ce mi-i fa',
Fă-mă, Doamne, rug
domnesc,
La tri zile să-nfloresc,
Să-nstruț feciorașii toți.
De nu le-a plăce' ruguțu,
Fă-mă, Doamne, un tidruțu.
În vîrvuțu tidrului
Fie chipu mîndrului.
Mai în jos pe-o rămure',
Rujă albă gura me'
Și la rădăcina lui
Fîntîneaua dorului.

4749

Mîndruț, dacă m-ai lăsat,
Nu ț-oi da mare păcat,
Fă' să-ți deie Dumnezeu
Bine cît oi zice eu:
Patru boi ca păunii
Șă-i petreci cu doftorii;
Patru boi ca dealurile
Să-i petreci cu leacurile;
Și doi cai ca doi husari
Să te poarte la șpițari;
Ș-o căruță judovească,
Oamenii te miluiască.
Vină și la-a mea porțiță,
Te-oi milui cu-o cojiță,
Cu o mîna de tăriță,

Cu răsuri de pe covată
De când o fost mama fată.
Ș-acele nu ți le-oi da
Pînă nu te-oi întreba:
Fostu-mi-ai drăguț, ori ba ?
De-i zîce că nu mi-ai fost,
Ș-acele le-oi țipa jos.

4750

Cîte-s hîde și ciufoasă
Tăte-s pe mama mînioasă
Pîn'ce m-o făcut frumoasă.
Nu-i de vină mămuca,
Ce-i de vină moșica
Că m-o ciupăit în flori
Să fiu dragă la feciori;
M-o-nfășet în fașă verde
Să fiu dragă cui mă vede.

4751

Du-te, mîndruț și mă lasă,
Fă-i voia mîne-ta-n casă
Să nu moară mînioasă.
Fă-i voia și tată-tău
Să nu moară cu gînd rău
Pentru că te iubesc eu.

(Aceste hori le-am primit
scrise, de la o fată din
Maramureș, în 1957, care nu
și-a scris numele pe foi. Nu-
mi mai amintesc nici satul.
Păstrez însă manuscrisul,
s-ar putea identifica
informatoarea.)

4752

Du-mă, Doamne-n dealu
luncii
Unde paște mîndra juncii
Și să sărută cu pruncii.
Du-mă, Doamne-n dealu văii
Unde paște mîndra mieii
Și să sărută cu răii.

4753

Nu răsără cînepa,
N-ave mîndra ce lucra,
Să mă-nvețe-a săruta.
Nu răsără cînepile
N-ave ce lucra mîndrile,
Să mă-nve' dragostile.

Personalitatea puternică și erudiția profesorului Stăniloae conferă autoritatea necesară acestui punct de vedere. Comentariul lui Mircea Eliade (1970) avea să-i insuflă o revelație asemănătoare și părintelui Nicolae (N. Steinhardt).

B. Creștinism cosmic

Spre diferență de ceilalți reprezentanți ai acestui curent, Mircea Eliade își formulează teoria mai puțin punctual și comparatist; mai degrabă global, de la o înălțime mult mai mare, urmărind fenomenul în esența sa și raportându-l la o scară de valori cu mult mai vastă. Este și firesc, de vreme ce M. Eliade urmărise o viață întreagă istoria complexă a ideilor și credințelor religioase dintr-un spațiu cuprinzător, prin prisma multiplelor civilizații și culturi (nu doar europene), și în mod exhaustiv. Toate aceste achiziții îi vor permite lui M. Eliade să formuleze o teorie originală, avizată și prea puțin contestată.

Cântec ritualic religios / M. Eliade (1970). Fără a aprofunda cercetarea privind istoria și geneza *Mioriței*, **Mircea Eliade (1970)** apreciază, totuși, că **"originile sale se găsesc într-un univers religios"**, făcând trimitere la "prezența nucleului epic inițial (*testamentul*, n.n.) al *Mioriței* printre **cântecele rituale**". "În *Miorița* universul întreg este transformat. Suntem introduși într-un **cosmos liturgic** în care se săvârșesc Mistere (în sensul religios al acestui termen). Lumea se relevă «sacră», cu toate că **această** sacralitate nu pare, la prima vedere, **de structură creștină**. După cum au arătat analizele precedente, **concepte specifice creștine nu sunt atestate în Miorița**. Nu există decât episodul bătrânei mame căutându-și fiul, care amintește de alte piese folclorice vorbind despre peregrinările Fecioarei în căutarea lui Iisus. Dar chiar în folclorul religios românesc, creștinismul nu este cel al Bisericii. Una din caracteristicile creștinismului țărănesc al românilor și al Europei orientale este prezența a numeroase elemente religioase «păgâne», arhaice, câteodată abia creștinizate. **Este vorba de o nouă creație religioasă**, proprie sud-estului european, pe care noi am numit-o «**creștinism cosmic**», pentru că, pe de o parte, ea proiectează

Foto: Colecția F. Săteanu, obiecte de la muzeul din Budești

Colecția CORINA ISABELLA
CSISZAR, 25 ani, Baia Mare,
2006

Nu există om de neînlocuit.

misterul cristologic asupra naturii întregi, iar pe de altă parte, neglijează elementele istorice ale creștinismului insistând, dimpotrivă, asupra dimensiunilor liturgice ale existenței omului în lume.“ M. Eliade consideră, în continuare, că în *Miorița* nu este o simplă nuntă, ci ”o nuntă de proporții și dimensiuni cosmice“. Și poate nu este întâmplător faptul că ”tot ca o nuntă au fost interpretate de misticii și teologii creștini agonia și moartea lui Cristos“. În anul în care apărea, la Paris, ediția princeps a lucrării lui M. Eliade, **Nicolae Steinhardt** intră în posesia acestui studiu cu ajutorul lui Virgil Ierunca și notează, în inegalabilul său *Jurnal al fericirii*: ”1970. Nicăieri n-am găsit o mai clară deslușire a motivelor pentru care **intuisem la poporul român un fond creștin irecuzabil** – datorită căruia până și defectele românilor par scăldate de o lumină atenuantă – decât în studiul lui Mircea Eliade.

III. REFLECTAREA UNUI FAPT ETNOGRAFIC

O direcție aparte de cercetare, care s-a manifestat în paralel cu celelalte două, o constituie interpretarea etnografică. Mai puțin speculativă, dar la fel de fascinantă și fabuloasă prin relatarea unor rituri și obiceiuri (stră)vechi, această direcție s-a impus prin strădania de a identifica acel ”sâmbure de adevăr palpabil“ care, germinând, a dus în cele din urmă la alcătuirea textului. Teoriile pot fi grupate în funcție de recunoașterea sau nu a caracterului pastoral. Linia Brăiloiu-Fochi denunță acest caracter, concentrându-și cercetările în mediul rural, țărănesc. O categorie mult mai largă de analiști au în vedere cu predilecție elementele și riturile specifice cătunului pastoral. Între acestea din urmă se distinge credința că textul nu e rodul unei ficțiuni, ci al unui incident real care s-ar fi petrecut la un moment dat.

A. Obicei / rit specific mediului rural

Suma teoriilor din această categorie au drept element comun premise care exclud, uneori vehement, orice ingerință cu caracter pastoral la actul inițial al creației, iar geneza se circumscrie unor obiceiuri larg răspândite la un moment dat în lumea satului – fără a fi specifice exclusiv spațiului românesc, deoarece se regăsesc și în cultura altor popoare. Muntele, stâna, păstorii – sunt doar efectul unui ”transfer necesar“, imaginativ. Să mai precizăm doar faptul că aceste interpretări au ca punct de plecare un episod al versiunii- baladă (nunta-moartea), pentru care nu există corespondență în versiunea-colind.

Ritualul nunții postume / I. Mușlea (1925) – Brăiloiu (1946) – Fochi (1964). Într-o lucrare apărută la Paris, în 1925, **Ion Mușlea** apropie pentru prima dată interpretarea baladei *Miorița* de **ritualurile funerare ale tinerilor**, găsim similitudini între această ”particularitate a folclorului balcanic“ și secvența în care păstorul substituie moartea sa unei nunți de dimensiuni cosmice. Precizarea s-a dovedit de bun-augur pentru cercetările viitoare, determinând, totodată, desprinderea unei măști, a unui mister ascuns în spatele figurilor de stil ale textului. Sigur că această descoperire a fost primită cu entuziasm de unii cercetători dornici să se îndepărteze de scenariile mitologizante sau filosofice, fapt care a dus la noi construcții interpretative, mergând până la identificarea actului de concepție a textului cu reflectarea acestui rit funerar. Cel care a lansat cu multă convingere această ipoteză a fost **Constantin**

**Cine cere nu piere,
Da nici fală bună n-are.**

4754

Hai, mîndră, merem în tîrg
Să vezi boii cum să vînd
Mîndrile cum se cuprind.
Boii cum se tîrguiesc
Mîndre cum se drăgostesc.

4755

Cîte doruri am dorit
Pe tâte le-am cîntărit.
Le-am cîntăluit cu său,
Doru mîndrii-o fost mai greu.
Le-am cîntăluit cu sare,
Doru mîndrii-o tras mai tare.
Le-am cîntăluit cu lut,
Doru mîndrii-o tras mai mult.

4756

Mama mi-o făcut gura
Să mă mîngîi cu dînsa
Cîndva de m-oi străina.
Mama mi-o făcut ochii
Să mă mîngîi cu dînșii
Cîndva străină de-oi fi.

4757

Străină, străinătate,
Nu mă străina departe
Că n-am cine să mă cate.
Tata-i slab, mama nu poate,

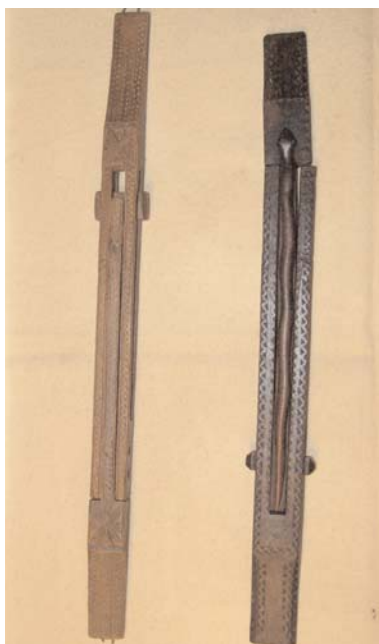

Surorile-s mititele,
Nu știu cărările mele.

(Toader Stan lui Grigore lui
Petre, Săpînța)

4758

Sus pe dealu Măgurii
Paște Gheorghe cu boii.
Paște, Gheorghe, boii bine,
Nu-ți ține ochii la mine.
Ochii tăi îs mari călăi,
Celui-i-ar pă ai mei
Și pe mine după ei.

4759

Hăi mîndră, de mi-i uita,
Uște-ți-să inima
Ca frunza alunului
În postu Crăciunului.
D-apoi eu de te-oi uita,
Uște-mi-se inima
Ca frunza curetiului
În postu Sîmpetrului.

4760

Pîn-am fost de n-am iubit
Pus-am capu ș-am durnit.
Da acum de cînd iubăsc
Capu-l pun pe căpătii
Gîndu mi-i la dragoste.

Brăiloiu (1946). Într-un studiu de 3.000 de cuvinte, etno-muzicologul C. Brăiloiu, marele expert în «de-ale mortului» a sesizat ”legătura *Mioriței* cu credințele și ritualurile funerare românești“. Astfel, acesta ajunge la concluzia că obiceiul nunții funerare a tinerilor nelumiți trebuie să constituie **nucleul tematic original** al *Mioriței*, în jurul căruia s-a construit ulterior epicul baladei. Deci, în opinia lui C. Brăiloiu, geneza e fundamentată pe ”o specie dispărută de panegiric popular al mortului“, un elogiu postum, combinat cu motivul tânărului nelumit. Iar versurile din *testament* au constituit altădată elementul verbal al unui descântec. Motive suficiente pentru **A. Fochi** (1980) să își exprime total și necondiționat admirația față de mentorul său, considerând că C. Brăiloiu are ”meritele cele mai mari în exegeza“ *Mioriței*. C. Brăiloiu ”a arătat că între *Miorița* și «cântecul ritual de înmormântare» există anume relații și afinități, dar nu a comis eroarea (aluzie la ipoteza lui Ovidiu Bîrlea, n.n.) de a confunda *Miorița* cu bocetul, în nici unul din momentele îndelungate ale textului“.

La rândul său, **Adrian Fochi** a consumat multă energie și spațiu tipografic pentru a argumenta că la baza *Mioriței* ar sta un obicei de largă circulație europeană, al morții tinerilor nelumiți, al ”juneții învinse“ prematur, al ritualului de înmormântare – nunță, care a configurat episodul testamentar, și-n jurul căruia s-a alcătuit apoi întreaga baladă. A. Fochi își alcătuiește propria demonstrație pornind de la constatarea că *episodul testamentar* este *nucleul cântecului*, ”singurul episod stabil în absolut toate variantele *Mioriței*, indiferent de tipologia textului“. Or, în varianta baladă, acest episod e axat pe nunta mioritică, al cărui substrat arhaic este, cu certitudine, motivul tânărului nelumit: ”Ciobanul din *Miorița* e în pericol de a deveni și el un nelumit. De aceea el ia atâtea precauțiuni referitoare la înmormântarea sa, iar «testamentul» său ocupă un loc atât de amplu în cuprinsul cântecului“. Două contraargumente ale acestei teorii ce părea infailibilă (mai ales după 1964) regăsim în intervențiile lui **Ion Taloș** (1983) și **Mircea Eliade** (1970), care admit totuși faptul că între ”nunta mioritică“ și vechile rituri ale nunții postume practicate (și) de români există paralele de bun-simț. I. Taloș sesizează că ritualul descris nu lămurește decât un episod specific versiunii-baladă, episod care nu se regăsește în ciclul nordic al versiunii-colind și îl întâlnim doar sporadic în ciclul sudic (probabil datorită feed-back-ului cu variantele extra-carpatice): ”... cum în variantele *Mioriței* nu se vorbește numai de moarte, ci și de imaginea nunță a ciobanului, cercetătorii au încercat o îmbinare a acestor doi poli în vederea găsirii sensurilor filosofice ale textului (...). și unii, și alții, au pierdut însă din vedere că «**nunta mioritică**» nu e cunoscută variantelor celor mai arhaice ale textului, ci s-a dezvoltat pe o anumită treaptă a evoluției lui“. Un aspect secundar, dar nu lipsit de importanță, referitor la teoria *ritului nunții postume* îl semnaleză Mircea Eliade. și anume faptul că întreaga construcție a teoriei se sprijină pe necesitatea efectuării acestui gen de ceremonii funerare în scopul de a împiedica mortul ”să devină nefast“ și să se întoarcă printre cei vii, sub formă de strigoii. Astfel, ”simbolismul nupțial al *Mioriței* este contopit cu ritul nunții postume și acest rit exprimă voința celor vii de a se apăra de cel mort, pacificându-l“.

Dar din dar se face Rai.

În final, M. Eliade se îndoiește că ”aspectele sumbre și terifiante ale riturilor funerare românești corespund realității“, deoarece există o discrepanță frapantă între această lume a tenebrelor și ”universul senin și transfigurat al *Mioriței*“.

B. Rit / fapt etnografic pastoral

La rândul lor, cei care au mizat pe un sâmbure genetic din sfera pastoralului s-au grupat în două tabere. O parte au pledat în favoarea unui incident real care ar fi stat la baza concepției textului, în timp ce alții au fost de părere că *Miorița* doar reflectă în mod general un ritual pastoral, fără a da valoare elementului istoric, identificabil.

1. Incident real pastoral

Conflict de transhumanță. V. Alecsandri (1850) / O. Densușianu (1922) / P. Rezuș (1993). Înainte ca Vasile Alecsandri să fi încredințat balada *Miorița* spre publicare (1850), prietenului său Al. Hurmuzachi, se pare că poetul a avut timp să cugete asupra rosturilor acestei creații și să formuleze prima teorie privind geneza textului, după cum stau mărturie comentariile care au însoțit balada, apărute în ziarul ”Bucovina“. Modul (documentat) în care descrie **transhumanța păstorilor** (inspirată din primele versuri ale baladei) dovedește că alcătuirea teoriei alecsandriene se baza pe un incident petrecut la trecerea peste pământuri și iscat dintr-o patimă nehibzuită a doi dintre ciobani pentru însușirea turmelor de oi ale celui de-al treilea. Pe parcursul ”emigrațiilor turmelor, ce se coboară, în fiecare an, din vârfurile Carpaților și trec prin Moldova de se duc și ierneză peste Dunăre“ s-ar fi consumat în mod real o dramă pastorală, aceasta inspirând vreun rapsod genial.

În linii mari, teoria s-a conservat pe tot parcursul ultimei jumătăți a secolului al XIX-lea, și chiar în primele decenii ale secolului al XX-lea **Mihail Sadoveanu, Nicolae Iorga (1910) și Ovid Densușianu (1922)** s-au numărat printre cei mai fideli susținători ai teoriei. Acesta din urmă este și autorul unei vaste opere în care analizează viața păstorească a românilor, reflectată în poezia noastră populară, și care împinge într-o extremă – se va dovedi nefastă, în opinia altor cercetători – nu atât originea pastorală a *Mioriței*, cât și a poporului român. O. Densușianu socotește că germenul mioritic ar fi rivalitatea economică dintre ciobani, devenită tipică pe drumurile de transhumanță: ”Ceea ce e esențial în *Miorița* e **conflictul dintre ciobani**, care ne duce spre ceva caracteristic vieții păstorești“. Principalul opozant, care în cele din urmă a și reușit să descalifice argumentat această teorie, a fost **Dumitru Caracostea**. El a sesizat inadvertența dintre tabloul descris în primele versuri ale baladei, ce sugerează, de altfel, ideea de transhumanță și doleanța ciobanului de a fi îngropat la stână. Fără a relua întreaga polemică dintre O. Densușianu și D. Caracostea, precizăm doar că, ulterior acestui moment, teza transhumanței nu a mai găsit susținere în rândul cercetătorilor preocupați să descifreze geneza *Mioriței*. Deși sporadic s-au mai semnalat câteva zvâcniri de orgolii până spre sfârșitul secolului al XX-lea, în special din partea celor ce susțin originea vrânceană a baladei.

Folcloristul **Petru Rezuș (1993)** întreprinde o *sinteză* mioritică pornind

4761

Care om horește mîndru
La noroc nu-i steie gîndu.
Nice eu n-am horit rău.
Iată-l-ai norocu' meu,
Nu mi l-o dat Dumnezeu.
Dumnezeu să mi-l fi dat
N-aș fi cu-atîta bănat
Și n-aș trăi supărat.
Trag în rău ca altu-n bine,
Meghiș Dumnezeu mă ține.
Trag în rău cu rălile
Ca altu cu binele.
Supărarea, bat-o Doamne,
Numa lîngă mine doarme.
Io mă-ntorc cătă părete
Ea la inimioară-mi șade.
Futu-ț morții, supărare,
Du-te-n lume, lumea-i mare,
Nu șade numa la mine
Că io nu-s frate cu tine.
Morții tăi de supărare,
Te-aș pune de-a moi în vale
Că mă bătrînești pe' tare.
Te-aș pune de-a moi în tău,
Că mă bătrînești pe' rău.
Săraca inima me'
Fost-am la doftor cu ie'.
La doftor și la potică,
Nu mi-au folosit nimică.
Poticarășu mi-o spus:
Leacuri de inimă nu-s.
Leacuri de inim-au fost,
Le-o luat un om frumos.

4762

Mîndru ș-au cîntat cucu'
De pînă-n Paști pîn-amu'.
Dacă cuc s-au gătat
Stat-o și m-o blestemat
De-oi păzi la măritat
Să mă usc ca vrascu-n gard.
Hăi tu, tu, pasăre dragă,
Care zbori în lumea-ntreagă,
La măritat m-aș păzi,
Nu mă lasă părinți,
Că li-i rău și nu li-i bine,
Poate s-au urît cu mine.

4763

Jălcui-m-aș și n-am cui,
Jălcui-m-aș drumului

Da și el îi supărat
De multe cărări călcat
Și de-aici la altu sat.
M-aș jelcui codrului,
Codru-ș are frunza lui
N-are grija nimărui.
M-aș jelcui casei mele,
Casa me-i plină de jele,
Din pământ pînă-n podele.
Vai de mine ce-am scăpat ?
Un struț verde de verdeață
Și pă mîndra de pe brață.
Un struț verde de gheorghină
Și pe mîndra de pe mînă.

4764

Bătrînit-am, mîndră, eu,
Străjuind ocolu tău.
Și tu mîndră-i bătrîni,
Stînd în uliță-a privi
Să vezi de unde-oi 'ini.
De-oi 'ini din sus, din jos,
Mi-i spune că n-am fost
prost.
C-am iubit ce-o fost frumos.

4765

Știi, hăi mîndră, ce-am grăit,
Să ne ținem de cuvînt.
Furnica ce' mitite
De cuvînt să ști ține'.
Da noi, oameni botezați,
De cuvînt sîntem lăsați.

(Toader Pop, Diacu, Săpînța)

de la supoziția că ținutul Vrancei era un spațiu ospitalier pentru românii "cu sărăcia în spate" din Buzău, Râmnicu Sărat, din Țara Românească, apoi pentru ciobanii ardeleni hărțuiți de "persecuțiile habsburgice". După o vreme, înmulțindu-se bejenarii, "s-au petrecut o seamă de lucruri, dintre care cea mai gravă a fost stricarea armoniei dintre frați de același neam". Astfel, s-au iscat certuri și dușmăanii "care s-au mărit pînă la ucidere între oameni". "Nu este exclus ca **la temelia baladei să** fie un fapt istoric, ca și la alte legende și balade. Acest fapt istoric, **adevărat**, păstrat în memoria oamenilor, s-a complicat apoi cu alte amănunte mitologice, s-a transformat prin îndelungata repetiție în versuri și, în felul acesta, s-a născut balada Miorița sau a ciobanului ucis de frații săi". Autorul e de părere că intriga nu putea s-o pornească decât ciobanul muntean sau cel ardelean, deoarece "motivul principal era bogăția ciobanului moldovean".

Luptă reală între ciobani / A. Densușianu (1895), I. Taloș (1981)

Există, de asemenea, și teorii care se axează pe ipoteza unei lupte reale ce ar fi avut loc între păstori, pornind de la o intrigă oarecare.

Aron Densușianu (1895) ia ca punct de plecare versiunea-**baladă**, cu tot cortegiul aferent și imaginează un scenariu potrivit căruia episodul germinativ e **un conflict degenerat într-o luptă**, în care cel mic îi învinge pe agresori. Acest episod s-ar fi interpus între avertismentul mioarei năzdrăvane și episodul testamentar, însă ulterior s-a pierdut, cum de altfel s-au "rătăcit" și alte secvențe care împreună alcătuiau o grandioasă **epopee pastorală**. Opt decenii mai târziu, **Ion Taloș** (1981) e convins de faptul că variantele-**colind** ale *Mioriței*, a căror circulație se reduce la spațiul intracarpatic, indică, de asemenea, existența unei **lupte reale a păcurarilor**, luptă în care **celui mai tânăr** dintre ei, fiind învins, i se arată îngăduință din partea confrăților să-și aleagă moartea, el preferând, fără să ezite, **decapitarea**, ca o dovadă a nevinovăției. Ideea e generată de analiza versului "fără capul jos luat". După acest episod ar urma *testamentul*. Descrierea luptei s-a estompat în timp, și-n cele din urmă au fost eliminate din text și unele reminiscențe.

Vinovăția ciobanului / **R. Vulcănescu** (1970), M. Coman (1984). O teorie mai aparte și oarecum surprinzătoare despre faptul întemeietor al textului mioritic s-a conturat spre finalul secolului al XX-lea. Premisa ei e dată de ipotetica **vinovăție a păstorului** ajuns în situația de a fi judecat, condamnat și omorât cu adevărat. Inițiatorul direcției etnologiei juridice, **Romulus Vulcănescu** (1970), este de părere că la bază ar sta o "**judecată pastorală**" impusă de o "**culpă reală sau fictivă**" a unui păcurar față de "**comunitatea profesională**". Deci uciderea ciobanului nu s-ar datora unui sacrificiu ritualic, martiraj sau complot, ci e rezultatul unui **act juridic** statornicit de "**legea pământului**", "care nu poate și nu trebuie încălcată de nimeni pe această lume, pentru că în această lege stă tăria neamului lui". O poziție asemănătoare regăsim și la **Mihai Coman** (1984), în opinia căruia contextul mitologic și simbolic este "mai degrabă orientat către o relație rituală (ori juridică) în care nu e vorba de înfruntarea dintre forțe egale, ci de **executarea unei sentințe**". Deci, avem imaginea unei **pedepse rituale**; însă aceasta "în *Miorița* s-a pierdut sau a figurat în variantele colind ca notă de subtext".

Moartea unui cioban. Colindă de doliu / **O. Bîrlea** (1969). Ipoteza lansată de **Ovidiu Bîrlea** vizează un scenariu potrivit căruia *Miorița* s-ar fi

Astăzi mori cu dreptatea în mână.

născut **dintr-un bocet după** un cioban tânăr, mort în împrejurări necunoscute, bocet din care s-ar fi alcătuit mai târziu **o colindă** de doliu. ”Se poate ca, inițial, *Miorița* să fi fost un astfel de cântec funebru, mai cu seamă în zona sud-vestică a țării“. O. Bîrlea a susținut teza evoluției *Mioriței* din bocet, prin filiera versiunii transilvănene, datorită destinului tragic al păstorului ce e predestinat morții și datorită unor formule de exprimare specifice bocetelor: ”bănuim că și *Miorița* a fost **o colindă** de doliu după cioban mort, cu toate că nu a fost întâlnită cu această funcție în cercetările sistematice“.

2.Situații / rituri / mituri pastorale

Rit pastoral inițiativ / Al. Amzulescu (1979), V. Latiș (1993), D. Suiogan (2001). Deși Mircea Eliade și-a exprimat opinia despre *Miorița* în alți termeni decât cei propuși în această secțiune, intuim o contribuție indirectă a istoricului român, grație competențelor sale intervenții despre acest subiect în diverse scrieri. **Al. Amzulescu (1979)**, la fel ca toți susținătorii acestei teorii, își formulează concluziile după o temeinică analiză a **versiunii-colind**, de altfel singura care suportă scenariu de acest gen. După Al. Amzulescu, *Miorița* ar fi ”poezia unui **scenariu inițiativ** – dispărut din practica vieții pastorale – poezia oglindind **ritualul de primire în ceată** a ucenicului păstor“. Cadrul epic inițial din variantele transilvănene susțin această ipoteză, prin tabloul în care e zugrăvită activitatea specific pastorală, rutina și corvoada unei munci cotidiene istovitoare și care e efectuată invariabil *de cel mic și străinic*. În fond, o inițiere profesională care se impune de la sine și pe care nici

Foto: Colecția F. Săteanu, Interior țărănesc

o comunitate pastorală nu o poate neglija.

La o concluzie asemănătoare, însă centrată pe **d e z l e g a r e a** misterului morții mioritice, ajunge și **Vasile Latiș (1993)**, în urma unei cercetări nemijlocite a vieții pastorale, în **M u n ț i i** Maramureșului. Autorul afirmă că realitatea faptică ne împiedică să acceptăm o eliminare fizică a unui păcurar, să excludem ideea unei ierarhii, a unui **sobor**

4766

Măi bădiță, floare albă,
Mi-ai fost drag și ț-am fost dragă.
Ce să fac dacă-i așe'
Că mă-ta nu ne voie'.
Mă-ta de nu ne-a voie'
Lungu-i drumu ș-om porni
Largă-i lumea ș-om trăi
Ș-om trăi ca doi iubiți
Amîndoi fără părinți.

4767

Cît o lăsat Dumnezeu
Nu-i mîndruț mîndru c-a
meu.
La statură-i ca bradu,
Fața ii ca bujoru
Sprîncenele-mpreunate
Și-l iubesc mîndrele toate.
De nu l-oi iubi și eu,
Rău m-a bate Dumnezeu.
Măi, mîndruț, struț de sansiu
Vrut-aș fi să nu te știu
Că de cînd te știu pe tine
N-o rămas inimă-n mine.
Mai și cîta ș-o rămas,
Ș-aceie de dor o ars.
Cine doru nu mi-l crede,
Nu mai calce iarbă verde
Nici-i verde, nici uscată,
Nu mai calce niciodată.

4768

Fost-am floare de sansiu
Și mi-am înflorit tîrziu.
Ș-o zinit on om frumos
De pe uliță, din jos
Și m-o rupt de unde-am fost.
Și m-o răsădit toamna
În grădină la mă-sa
Nu știu prinde-m-oi , o ba.
Măi de mi-a plăcea locu
Face-oi floarea ca macu
De-a fi locu mociros,
Duce-m-oi de unde-am fost.

4769

Măi bădiță, bădișor,
Cînd îi trece pîngă noi,
Pune clopoțel pă boi,
Pocnitoare de mătăsă,

Bine faci și bun găsești.

Să te-aud pușcînd din casă.
De-oi fi moartă de beteagă
M-oi ruga cătă mama
Să-mi deștidă fereasta
Să grăiesc cu dumăta.

4770

Nu 'ine badea de-acasă
Proastă-i mă-sa că nu-l lasă.
Pute-l-ar mă-sa lăsa,
Doară nu i l-oi mînca,
Numa cît l-oi săruta
Și-napoi i l-oi mîna.

4771

Cucule de sub pădure
Du-te mîndrului și-i spune
Pă dumineca ce ine
Să-și tomnească păru bine
Să zie pînă la mine.
Io ț-oi rumpe două flori
În butul la doi feciori
Și ț-oi da măieran verde
În butul la două fete.
Și io mîndruț te-oi tomni,
Tată lume te-a iubi.
Eu, mîndruț, cînd te-am
tomnit
Tată lume' te-o iubit.

(Ileană Tite lui Toader lui Vile,
Săpînța)

4772

În fundu grădinii mele
Cîntă două păsărele.
Una cîntă de noroc,
Că nu l-am avut deloc.
Una cîntă de năcaz,
De cu tînăr prunc l-am tras.
O viață am și eu
Și de-acee-mi pare greu.
Eu în tăt minutu-aș vre'
Să mă pot scăpa de ie'.
Să-mi dau somnu din hodină
La pămînt și la țalină.
Să-mi dau somnul din plăcut
La păreții răci de lut.
Între patru scînduri late,
Unde doru nu străbate,
Nici dragostea n-are parte.

pastoral, a unei execuții, a unui complot, deoarece "dispariția /moartea unui păcurar înseamnă scăderea potențialului uman și deci înlocuirea grabnică a dispărutului". În plus, gestul ar "bulversa întreg codul culturii populare". Din aceste motive, V. Latiș devine partizan al interpretării prin prisma unei **morți inițiatice rituale**: "Când cercetarea vorbește despre o «moarte ritualică» sau pune în joc **ipoteza inițierii**, ea gîndește bine; nu e vorba de un omucid oarecare". În concluzie, "**Moartea ciobanului mioritic este ipotetică**, pentru că este **inițiativă și rituală (...)**. Performarea ei poetico-rituală a creat nevoia de a suprapune o moarte reală, un eveniment anume..."

Mai aproape de premisele propuse de Al. Amzulescu este **Delia Suiogan** (2001), care se oprește la o analiză sistematică și aprofundată a variantelor-colind. Tema "străinului", prezentă în mod constant în aceste variante, generează motivația omorului, din pricina tentativei acestuia de a pătrunde forțat în spațiul "ale cărui legi nu le cunoaște". "**Moartea** în acest caz este obligatorie", dar aceasta are un **caracter ritualic, inițiativ și virtual**, nicidecum real. Astfel, "străinul" e ajutat să se integreze cetei de păcurari. Un scenariu inițiativ despre care se presupune că a inspirat concepția acestui text, însă ritualul s-a atrofiat de-a lungul timpului, fiind specific mai degrabă unor societăți primitive.

Legenda mioarei năzdrăvane / D. Caracostea (1915). Întorcându-ne privirea iarăși spre baladă, remarcăm aserțiunea lui **Dumitru Caracostea (1915)** față de unele credințe din sfera pastorală care atribuie, cu titlu de legendă, calități și aptitudini excepționale, în urma unor circumstanțe speciale, anumitor mioare. Registrul acestor credințe este suficient de evaziv pentru a-i îngădui lui D. Caracostea să inaugureze un scenariu inițial pornit din acest punct. "**Avem impresia că între vorbirea dintre cioban și mioriță este sâmburele baladei, că ea nici n-ar fi putut exista fără oaia năzdrăvană**" – conchide autorul.

Creăție spontană pastorală / M. Eminescu (1879). Nu putem reteza acest periplu exegetic fără a adăuga multiplele ipoteze și teorii, una care le răstoarnă pe toate cu o nonșalanță și un iz romantic desăvârșit. Invocăm în acest sens un fragment dintr-un articol publicat în ziarul "Timpul" (în 1879), despre care se presupune că aparține poetului **Mihai Eminescu**. Autorul articolului neglijează voit orice mit, legendă sau rit (ori poate le cuprinde pe toate) și ne propune să ne imaginăm un păstor din Carpați săvârșind deodată o rostire insuflată de un geniu ascuns: "...Închipuți-vă, de pildă, un păstor rătăcit pe Carpați, petrecând lungile nopți înstelate în mijlocul turmei sale, neavând altă petrecere decât din timp în timp lătratul câinilor săi sau strigătul plângător al oilor sale. Acest om, care nu știe nici limbă, nici gramatică, nici versificațiune, insuflat numai de priveștiștea naturii și de geniul ascuns, care a prins sufletele brazilor cei vechi, apucă deodată flautul și lasă cugetarea să se rostească în șoapte blânzi și armonioase, și iată **Miorița...**".

Etnomit. Mitul Marii Treceeri / C. Ciopraga (1992), G. Călinescu (1941). O simbioză între direcțiile mitologică și etnografică ne propune **Constantin Ciopraga (1992)** într-o intervenție lapidară la un simpozion pe tema *Mioriței*. "Dacă *Meșterul Manole* este un mit de construcție și un mit al jertfei, *Miorița* este un **mit complex – un etnomit** și unul al

Și sărac și cu pretenții.

întoarcerii în țărână, un mit al mării călătorii și un mit pastoral – al cărui motiv cumulează reacții existențiale multiple“. Dar definiția lui C. Ciopraga nu mai indică, de astă dată, cauze germinative, ci o situație a devenirii cântecului mioritic, în intenția de a cumula și sintetiza întreg tabloul interpretărilor de până acum. Demersul său vine în prelungirea celui călinescian, din urmă cu o jumătate de veac, care a consfințit încadrarea *Mioriței* drept un mit al **” existenței pastorale a poporului român “**.

Avem, așadar, circa 20 de scenarii formulate în circa 30 de intervenții reprezentative. În mod cert, numărul teoriilor este cu mult mai mare, valorificarea presupunând o abordare exhaustivă. Însă orice regrupare și esențializare nu poate face abstracție de cele trei filoane principale din care se presupune că s-a zămislit *Miorița*: **mitic, religios și etnografic**. Această concluzie e o achiziție necesară în continuarea investigațiilor. Reprezentanții fiecărei generații de exegeți au dat măsura unor năzuințe sau doar interese, fiind robii unor idei pe care le-au urmărit cu perseverență, înțelegând că nu pot cuprinde pe de-a-ntregul rosturile tainice ale acestei creații. Nici chiar abordările monografice, puține la număr, n-au dat răspunsuri vrednice și definitive. Din această pricină, găsim realistă aprecierea că **”o cercetare nu o exclude pe alta**, ceea ce mi se pare firesc într-un domeniu atât de complex ca cel al științelor etnologice, unde materiile se aseamănă, se interferează, uneori chiar se opun în aparență (...) pentru a se corela cu planurile de adâncime. De aceea am convingerea că **orice direcție de cercetare care s-a manifestat în problematica Mioriței** (folclorică, etnografică, mitologică, literară, filosofică) a scos la iveală aspecte noi și interesante, care intră într-o zestre comună“.

Foto: Colecția F. Săteanu, Obiecte muzeu, Budești

Totul e bine când se termină cu bine.

Unde doru n-are loc,
Acolo-i al meu noroc.

(Toader Stan lui Grigore lui
Petre, Săpînța)

4773

De-asăară și pîn-amu,
Rău m-o subțiat doru.
Și de-amu pînă de sară,
Subția-m-a doru iară.

4774

De cînd trăiesc cu năcaz,
Pere-mi floarea din obraz.
De cînd trăiesc cu urît,
Mi-i obrazu pămînțit.

4775

Tu, mamă, cînd m-ai făcut,
Apă-n cofe n-ai avut,
Nici afară n-o fost soare,
La inimă rău mă doare.

4776

Prin grădină pe cărare
Pagubă că-i iarba mare
Și nu pot prin dînsa mere
L-ale mele floricele
Să le moi cu apă rece,
Doară de dor mi-a mai trece.
Și cu apă din izvor,
Dacă mi-a trece de dor.

(Ileana lui Stan Ioan, 11 ani,
Săpînța)

4777

Am avut o mîndră dragă,
Ș-am lăsat-o-un dor să tragă.
Ș-am văzut că trage greu,
Și m-am dus ș-am tras și eu.
L-amîndoi nu ne-o fost greu.
Și la muncă lăudate
Frunzuliță foaie lată
La învîrtit haideți deodată
Cum deodată și pe luncă
Vara cînd sînteți la muncă
Frunzuliță bob năut
La lucru și horă-i plăcut
Fată maramureșeană